

MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF A SENSE OF PATRIOTISM IN FUTURE EDUCATORS

*Kuvondikov Sardorkhon Sidikovich Associate Professor,
Department of Physical Education and Sport
Tashkent State Pedagogical University named after Nizami
quvondiqovsardorxon970@gmail.com*

Annotatsiya. This article was used as an indicator of the assessment of upbringing when introducing the "concept of continuous spiritual education" from the criteria and indicators of the development of civil and Patriotic competence of future teachers. As a result, the ability to diagnose the readiness of future teachers to form students' loyalty to the Motherland has increased.

The interactive forms, methods and tools developed in the framework of the study, based on the competence-based approach of developing a sense of patriotism, were used in the development of the educational manual "pedagogical science and technology of education".

These proposals made it possible to prepare future teachers for educational activities, to develop an active civil position in them.

Keywords: Patriotic consciousness, Patriotic Outlook, moral, civil-Patriotic, military-Patriotic, sports-Patriotic, pedagogy, future teachers, educational activities, education, upbringing, competence, modernization.

Талабаларда ватанпарварлик туйғусини ривожлантириш педагогика фанида ўз ўрнига эга бўлган бир қатор методологик ёндашувларни ҳисобга олишни тақозо қилади. Ана шундай таянч асос сифатида тизимли ёндашув муҳим ўрин тутди. Чунки талабаларда ватанпарварлик туйғусини ривожлантиришни ўзаро бир-бири билан алоқадор яхлит тизим сифатида талқин қилиш мумкин. Тизимли ёндашув асосида талаба шахсида ватанпарварлик туйғуси билан боғлиқ яхлит тасаввурлар шаклланади.

Шунингдек, талабаларда ватанпарварлик туйғусини ривожлантириш фаолиятли, шахсга йўналтирилган, аксиологик ёндашувларга ҳам эътибор қаратишни тақозо этади.

Фаолиятга йўналтирилган ёндашув талабаларнинг жамият, олий таълим ташкилоти, маҳалла ҳаётида фаол иштирок этишини таъминлаш орқали уларда саноген фикрлаш, мустақил қарорлар қабул қилиш, ўз ҳуқуқларидан фойдаланиш кўникмаларини изчил ривожлантириб боради. Бундай ёндашув талабаларга эгалланган билимларини реал фуқаролик фаолиятида қўллаш имконини беради.

Шахсга йўналтирилган ёндашув талабаларнинг қизиқишлари ва эҳтиёжларини бевосита ҳисобга олиш орқали жамият томонидан белгиланган ижтимоий буюртма асосида ватанпарварлик тарбиясини амалга оширишни талаб этади. Мазкур жараёнда ҳамкорлик ва инсонпарварлик педагогикасидан фойдаланишга алоҳида эҳтиёж юзага келади.

Тадқиқот доирасида талабаларнинг ватанпарварлик туйғусини ривожлантиришнинг педагогик моделини ишлаб чиқишда аксиологик ёндашув ҳам муҳим ўрин тутди. Айнан аксиологик ёндашув талабаларда ватанпарварлик туйғусини ривожлантиришда ўзининг бурч ва мажбуриятларига қадриятли муносабатни таркиб топтириш имконини беради. Бўлажак мутахассиснинг ўз касбий фаолиятига аксиологик муносабати орқали ватанпарварлик туйғусининг намоён бўлишига эришиш мумкин.

Шунингдек, талабаларда ватанпарварлик туйғусини ривожлантиришда неосферик-экологик ёндашув ҳам муҳим ўрин тутди. Мазкур ёндашувнинг таркибий асослари сифатида глобал дунёқарашни шакллантириш, нуқтаи назарларнинг бир хил аҳамият касб этишини қабул қилиш, ҳар қандай фаолият асосида шахснинг “ақл соҳаси (ноосфера)” этишини бевосита ҳисобга олиш кабилар намоён бўлади. Албатта, бизнингча, ушбу ёндашув толерантлик билан боғлиқликда ватанпарварлик туйғусини ривожлантириш нуқтаи назаридан ҳам муҳим ўрин тутди.

Шуни ҳам таъкидлаб ўтиш лозимки, ҳеч бир методологик ёндашув айри ҳолда кутилган натижани бермайди. Бу борада Н.А.Савотинанинг қуйидаги фикрларга диққатга сазовордир: “Таълим-тарбия амалиётида мустақил равишда ҳеч бир ёндашув кўзланган натижага эришиш имконини бермайди. Ҳатто энг мукамал деб ҳисобланган педагогик парадигма ҳам ўз-ўзини тўлиқ намоён қилиш, ҳар томонлама уйғун ривожланган фуқаро шахсини шакллантиришга хизмат қилмайди [106]”. Шунинг учун турли-туман ёндашувларни ўзаро интеграциялаш орқали фуқаролик таълим-тарбиясини самарали амалга ошириш мумкин.

Яхлит педагогик жараён концепциясига мувофиқ, касбий таълим ва ватанпарварлик туйғусини ривожлантириш ўзаро уйғун тарзда амалга оширилади. Ана шу сабабли талабаларда ватанпарварлик туйғусини ривожлантиришни касбий тайёргарлик жараёнидан алоҳида деб қараш ўринли бўлмайди. Айнан таълим шахс ва давлат фаровонлигини белгилайди [104].

XXI аср олий таълими тўғрисидаги Бутунжаҳон декларацияси[27]да битирувчиларни мустақил, танқидий фикрлаш, ижтимоий муаммоларни таҳлил қилиш, жамият олдида турган муаммоларга ечим излаб топишга қодир ва юқори мотивацияга эга фуқаролар сифатида тайёрлаш лозимлиги алоҳида белгилаб берилган. Шундай экан, замонавий шароитда олий таълим

жараёнлари талабаларнинг ватанпарварлик туйғусининг ҳиссий-эмоционал, когнитив, аксиологик ва амалий-фаолиятли каби барча таркибий қисмларини ривожлантиришга йўналтирилган бўлиши керак.

Бизнингча, замонавий шахс касби ва фаолиятидан қатъий назар, юқори даражадаги ватанпарварлик туйғусига эга бўлиши керак. Бу эса, кишиларга бир томондан, ўзининг ҳаётий фаолиятидан мамнунлик ҳиссини туйиш имконини берса, иккинчи жиҳатдан, ўз ҳаёти давомида фаол ва масъулиятли, бошқаларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳурмат қиладиган ватанпарвар шахс сифатида шаклланиши учун муҳим ўрин тутади.

Сўнги йилларда таълим сиёсатидаги устувор йўналишлардан бири сифатида ватанпарварлик тарбиясини модернизациялаш ҳамда бу жараёнга ёшларнинг маданий жипслиги ҳам ўз таъсирини кўрсатмоқда. Ҳар бир минтақавий тизим учун анъанавий бўлган ёшларни ватанпарвар қилиб тарбиялаш, бундай тарбияни кучайтиришнинг йўллари қайта кўриб чиқиш, шунингдек ватанпарварлик тарбияси муаммоларини ҳал қилишга ягона ёндашувни ишлаб чиқиш борасидаги мамлакатларнинг интилишлари мана шундай жараёнлар натижасидир.

Ватанпарварлик тарбияси механизми сифатида инсон томонидан индивидуаллашув ва ижтимоийлашув жараёнида Ватанга хизмат қилишнинг аҳамиятини англаб етишга йўналтирилган фаолият юзага чиқади.

Шу аснода, ватанпарварлик ва таълимнинг бирлаштирувчи маконида ватанпарварлик тарбияси механизмини ўзлаштиришга нисбатан икки – қиёфавий-ҳодисали ва ҳодисали-инновацион методологик ёндашувларга алоҳида эътибор қаратилади.

Қиёфа инсоннинг мавжуд ҳолати ва унинг ўз-ўзини ўзгартириш бўйича фаолияти асоси сифатидаги тасаввурлар шаклидаги идеал ўртасидаги фарқни тушуниш, англашни назарда тутади.

Ёш авлодни ватанпарвар қилиб тарбиялашнинг негизида биринчи навбатда аждодларнинг намунавий тарихий келажаги қарор топишдан келиб чиққан ҳолда тарбиялаш тизимини модернизациялаш самарадорлиги унинг маданий-таълимий анъаналар ҳамда мавжуд тажрибага мос ва хос бўлишини кўзда тутади.

Катта авлод вакилларини ташвишга солаётган ўтмиш билан алоқанинг узилиб бораётганлиги, авлодлараро ижтимоий ворисийликнинг йўқлиги ёшлар муҳитида истеъмолчилик кадриятлари кундан-кунга чуқурлашиб ва мустаҳкамланиб бораётганлигига асосланади. Айни дамда кадриятларининг устуворлиги бойликка интилиш ва ижтимоий бегоналлашувда ўз аксини топади.

Истеъмолчилик ҳаёт тарзи эзгулик, адолат, виждонлилик, ватанпарварлик сингари фазилатлар инсонлар томонидан жиддий қабул қилинмайдиган психологик муҳитни юзага келтиради.

Инсоният онгида қадриятлар ва маънавий мақсадлар тизимида юз бераётган ўзгаришлар бузғунчи ғоялар ҳатти - ҳаракатларининг турли кўринишидаги жамиятга зид бўлган жиноий фаолликни ўсиши ўсиб келаётган авлодни таълим масканларида тарбиялаш соҳасида минтақавий давлат ва маҳаллий сиёсат даражасидаги ватанпарварликни бирлаштириш муаммосига етарли эътибор қаратилмаганлиги.